

*Гримашевич Г. І.,**кандидат філологічних наук, доцент,**завідувач кафедри української мови та методики її навчання
Житомирського державного університету імені Івана Франка*

МОРФОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ГОВІРКИ СЕЛА ЧЕРЕВКИ ОВРУЦЬКОГО РАЙОНУ ЖИТОМИРСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Анотація. У статті акцентовано увагу на важливості дослідження говіркових морфологічних рис у діалектних текстах, які демонструють цілісність найменшого територіально-мовного утворення не тільки на граматичному, а й на інших мовних рівнях. Проаналізовано морфологічну систему середньополіської говірки с. Черевки Овруцького (зараз Коростенського) району Житомирської області, зафіксовану в зразках зв'язного народного мовлення, записаних від представників старшого покоління, корінних жителів досліджуваного населеного пункту. Значний за обсягом фактичний говірковий матеріал уможливив виявлення частоти, регулярності та особливостей функціонування досліджуваних морфологічних мовних явищ у царині іменної морфології (іменника, прикметника, займенника, числівника), де збережено чимало здебільшого архаїчних граматичних рис, частина з яких зумовлена фонетичними особливостями досліджуваної говірки як репрезентанта середньополіського етномовного континууму, а також у системі дієслова та прислівника. В іменних частинах мови проаналізовано особливості словозміни іменника, наявність, з одного боку, повних нестягнених форм прикметників, займенників (прикметникових), порядкових числівників, а з іншого – функціонування усічених форм указаних частин мови в називному відмінку однини чоловічого роду, прийменниково-займенникові конструкції без приставного звука. Виразною особливістю в царині дієслова є наявність інфінітива із суфіксом -т, а також превалювання в мовленні поліщуків форми майбутнього часу недоконаного виду, яка, крім усього, має ще й низку фонетичних особливостей. Водночас виявлено специфічні утворення в службових частинах мови. Здійснене дослідження морфологічної системи говірки підтверджує сталість у функціонуванні діалектних морфологічних особливостей, які притаманні й іншим середньополіським говіркам півночі Житомирської області.

Ключові слова: діалектний текст, морфологічні особливості, середньополіська говірка, морфологічна система.

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими та практичними завданнями. Значення діалектологічних досліджень упродовж останніх десятиріч зростає з огляду на збереження в говірковому мовленні низки архаїчних рис на різних мовних рівнях, які дають змогу по-новому осмислити багато проблем українського глото- та діалектогенезу, визначити особливості функціонування діалектизмів у сучасних умовах, простежити їхню динаміку з огляду на екстра- та інтралінгвальні чинники, виявити ступінь успадкування давніх діалектних форм літературною мовою та їх проникнення в інші говіркові ареали українського діалектного континууму. Успішне розв'язання вказаних вище питань залежить насамперед

від дослідження мовлення говірки як найменшого діалектного утворення, особливо тієї, яка розташована в архаїчних ареалах, до яких належить Полісся, адже вивчення цієї одиниці дає змогу виявити її місце в діалектному континуумі як складової ширшого діалектного утворення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій із цієї теми, виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Діалектне мовлення різних ареалів України привертає увагу лінгвістів з огляду на збереження в ньому багатьох архаїчних елементів, які дають підстави до низки важливих висновків у питаннях методології, проблемах українського діалекто- та глотогенезу, хоча діалектологічні студії II половини ХХ сторіччя – періоду посилення уваги до говіркового мовлення – передовсім були спрямовані на вивчення лексичних особливостей говорів, хоча в низці студій представлено й міркування про граматичну, зокрема морфологічну систему українських діалектів. Загалом граматичні риси всього українського діалектного континууму поряд з іншими діалектними особливостями стали об'єктом дослідження С. Бевзенка, Ф. Жилка, І. Матвіяса, П. Гриценка, Г. Воронич, Н. Прилипка, Н. Бекеш, Н. Марчук та інших учених. Водночас текстоцентризм діалектологічних студій кінця ХХ – початку ХХІ ст., залучення до аналізу широких діалектних текстів уможливили аналіз інших рівнів мовної системи, зокрема й морфологічного, у говорах північноукраїнського наріччя перебували в працях Г. Аркушина, Г. Козачук, Т. Назарової, Ю. Громика, Ю. Бідношиї, С. Довгопол, Р. Зінчук та ін., південно-східного – П. Брахнова, В. Дроздовського, В. Ващенко, Л. Лисиченко, З. Омельченко, К. Глуховцевої, А. Колесникова, Л. Рябець, М. Делюсто та ін., південно-західного – В. Німчука, М. Онишкевича, Й. Дзензелівського, Я. Закревської, І. Ощипко, І. Сюська, Т. Возного, О. Брошняк, Л. Остах, Л. Гажук-Котик, М. Зубрицької та ін.. Незважаючи на досить-таки значну кількість праць, усе ж, на думку дослідників, морфологія українських говорів, репрезентуючи високий евристичний потенціал, <...> наразі вивчена недостатньо [1, с. 97], причиною чого була незначна кількість текстографічних видань, бо для дослідження граматичного рівня важливою є насамперед діалектна текстографія, адже діалектний текст – надійна джерельна база для дослідження діалектних явищ на всіх мовних рівнях [2, с. 332], він дає змогу зберегти для нащадків унікальне мовлення наших прабатьків <...> та проаналізувати всі мовні рівні, зокрема морфологію та синтаксис, які потребують широкого контексту [3, с. 480], тому що діалектний текст є універсальним щодо структурних рівнів мови [4, с. 115], особливо граматичного, оскільки аналіз граматичних явищ

говірок передбачає не тільки аналіз їх форми, а й граматичної семантики, яка визначається тільки в дискурсі, що робить обов'язковим текстовий аналіз [5, с. 9], бо в тексті як реальному вияві мови щодо граматики можна зробити такий висновок: чим частіше вживається елемент, тим він типовіший [1, с. 183], адже на підставі тексту дослідник може простежити, як поділяються граматичні одиниці щодо частоти їх використання в мовленні діалектоносіїв [6, с. 129]. Зазначене вище дає підстави стверджувати, що й для цілісного вивчення говірки, для відтворення її як реальної комунікативної системи <...> необхідне залучення до аналізу значних за обсягом діалектних текстів [7, с. 9], особливо спонтанних, які забезпечують дослідника надійною лінгвальною інформацією, на підставі якої можливе системне вивчення граматики говірки, аналіз специфіки функціонування елементів граматичної структури [6, с. 137], зокрема й морфологічної.

З огляду на зазначене вище вважаємо актуальним дослідження морфологічних рис говірки с. Черевки, адже такий граматичний діалектний матеріал досі не був предметом окремої розвідки. Крім того, вивчення морфологічних особливостей доцільне, як зазначено вище, насамперед у діалектних текстах, адже зв'язне говіркове мовлення уможливує системне дослідження морфологічних діалектних одиниць і простеження закономірностей їх функціонування в мовленні діалектоносіїв.

Об'єктом дослідження є середньополіська говірка с. Черевки, яка, з огляду на час заселення [8, с. 524], є архаїчною, зберігає давні говіркові елементи на лексичному (вона представлена в «Лексичному атласі Правобережного Полісся» М. Никончука (н.п. 108) [9]), фонетичному [10] та морфологічному рівнях, хоча останній досі не привертав уваги діалектологів, що зумовлює актуальність нашої розвідки. Водночас зазначимо, що морфологічні риси середньополіських говірок уже були предметом нашого розгляду за матеріалами видання «Єдність у різноманітності. Поліщуки» [11], тому запропонована розвідка узагальнює напрацювання в означеній царині й покликана довести належність досліджуваної говірки за наявними морфологічними, переважно архаїчними, особливостями до середньополіського етномовного континууму.

Формування мети статті. Мета статті – за матеріалами діалектних текстів, записаних автором, проаналізувати морфологічні риси говірки села Черевки Овруцького (зараз Коростенського) району Житомирської області.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Записи говіркового мовлення, здійснені переважно від жителів старшого покоління з мінімальною освітою, які проживали в рідному для авторки селі від народження й зуміли в ідіолекті зберегти оригінальність на різних мовних рівнях, дають змогу простежити частоту, регулярність, особливості функціонування морфологічних одиниць у досліджуваному населеному пункті, які мають низку виразних діалектних ознак, причому значна частина з них зумовлена фонетичними особливостями говірки, що закономірно вплинули й на морфологічну систему.

Цілком закономірно, що найбільше морфологічних діалектних особливостей виявлено в царині змінюваних частин мови, які належать до іменної та дієслівної морфології. У царині іменника з-поміж говіркових рис відзначаємо насамперед такі:

1) наявність флексії *-ĕ* (континуант давнього **Ъ**) у формах знахідного та місцевого відмінків: *к'райк'і но'с'іл'і і чолов'єк'і /*

і жон'к'і // на'крайках ро'б'іл'і иче'і мох'рѐ; недо'сѐл на сто'л'ѐ / а пере'сѐл пуд сто'лом;

2) збереження закінчення *-е* в називному відмінку множини: *позак'ручвайут 'вул'ік'і і 'в'єс'ат мох'рѐ / ієк'на хуст'ци; 'л'уд'є у'с'акііє іє / од'не то'б'ѐ по'може і пуд'каже / а д'руге 'тѐл'ко па'гане с'каже;*

3) наявність флексії *-е* в називному та знахідному відмінках однини іменників середнього роду: *вє'с'єл'є ро'біл'і ча'с'т'єї вос'єн'є / ко'л'і по'робл'ат у'с'у ро'боту; важ'ке у'реміє було ко'л'іс' / 'голод / по'тѐм во'їна.*

Виразна морфологічна архаїчна риса, яка вирізняє середньополіський ареал, – активність побутування повних нестягнених форм прикметників, займенників, порядкових числівників, дієприкметників у називному відмінку множини, які регулярно відтворюються в мовленні поліщуків, системно представлена й у досліджуваній говірці: *но'с'іл'і д'воєе шта'ноу // 'н'іжн'ііє шта'ни' т'кал'і з полот'на / а 'в'єрхн'ііє су'кон:ііє з 'в'єчок; чоло'в'єч'ііє шта'ни' 'ш'іл'і л':а'ниіє / а на'в'єрх з 'воу'ні // л':а'ни'є шта'ни' бу'л'і 'с'єр'ііє / а воу'н'ани'іє 'можеут бут у'с'ак'ііє // жон'к'і со'б'ѐ 'ш'іл'і спод'ніці л':а'ни'є і к'рашани'іє // бу'л'і 'тѐл'к'і ш'і'рок'ііє спод'ніці 'н'іжеї ко'л'єн; хварту'х'і бу'л'і у'с'ак'ііє / ііх 'ш'іл'і з 'б'єлого полот'на / во'ні т'реба шоб бу'л'і т'рах'і ко'рочи'ііє за спод'ніці; сорочк'і бу'л'і у'с'ак'ііє / голо'ш'іік'і і з коу'н'єром / да иче з бр'іжкам'і з кра'много полот'на // чох'лі / ма'н'єжка / коу'н'єр'і по'дѐлок 'в'іш'ітні'іє; шта'ни' <...> бу'л'і не^а ко'ротк'ііє / а та'к'ііє / шоб закр'івало і ног'і у'посто'лах // ііупк'і 'тоже'ш'іл'і з сук'на // кра'с'іл'і у'разни'іє цв'єта; 'ш'іл'і 'ііупк'і / іа'к'ііє назив'вал'і анда'рак або 'л'єтн'ік // анда'рак'і 'ш'іл'і доу'з'ііє / шоб закр'івало 'ног'і // шоб кра'с'ів'ііє бу'л'і. Зазначена риса в досліджуваній говірці, як і загалом у середньополіському діалекті, особливо в північних районах Житомирщини, має системний характер, не зазнає динаміки, оскільки зафіксована й у мовленні молодшого покоління.*

Водночас фіксуємо стягнені форми прикметників, дієприкметників, числівників і займенників у називному відмінку однини чоловічого роду з утратою кінцевого *-ий*, які, на думку М. Никончука, є розмежувальною північно-південною ізоморфою [12, с. 581]: *'кажут / шо іа'кшо о'д'єн'єш 'хустку / шоб 'мениш'і ро'жок буу' з'єрху / а 'бѐл'ш'і з'н'ізу / то шос' з то'бойу с'луч'іца па'гане; ієк'нов'і'поієс / то но'с'іл'і 'тѐл'к'і до'цєркв'і / а ієк'ста'рп'і / то 'коло'хати; на в'єс'єл'і: імоло'д'іх об'і'зат'єл'но са'д'іл'і пуд обра'зам'і на 'в'івернути ко'жєх // с'є ро'б'ілоса дл'а то'го / шоб бу'л'і ба'гати'іє і 'д'єток 'мал'і; два 'рази' во'ні вокри'вайут моло'ду 'хусткою / а моло'ди' доу'жен з'н'ат / на т'рєім'і раз хуст'к'і зау'їзвал'і од'ну у'моло'д'ічку / а д'ругу пуд 'бороду. Можемо припустити, що такі усічені форми виникли в результаті закону мовної економії, регулярно відтворюються в мовленні жителів говірки.*

Крім зазначених вище нестягнених форм займенників, досить часто вживаними в мовленні поліщуків є займенники третьої особи з прийменниками без приставного **н**: *бе'ремен:ої 'жѐнци' т'р'єба об'і'зат'єл'но но'с'іт хварту'ха // тѐл'к'і у'ї'го н'і'чого не^а т'р'єба брат і рук об'і'го не^а в'і'т'рат / бо 'буд'є не^ахо'роше д'і'т'а; відзначаємо також функціонування вказівного займенника чоловічого роду у формі **тей**: *теї'х'лоп'єц ні'чого не^а знау' про с'є.**

Здавня в говірковому мовленні села функціонують вказівні займенники **сей**, **ся**, **се** з палатальним компонентом з огляду

на фонетичну особливість – збереження м'якості приголосних перед **e**: *молоди́йе / йе́к 'жен' ац'а / то с'е'да́йт на 'в'івернути́ ко'жух // с'е'дал'і / шоб бут ба'гати́м'і / да і'кажут / шоб так оброс'л'і ба'гачтвом / йе́к с'е́й ко'жух 'воуно́йу*.

Зауважимо, що в мовленні поліщуків старшого віку переважає також і вказівна частка **се** (*йак'шо пр'іс'н'іц'а / шо ку'н'іу 'нову'обу́ / то 'буд'е 'добре / а йак'шо збу'б'іу ста'ру / то с'е на'гана пр'ік'мета / 'може хтос' у'мерт'і у'ро'ду*), яка стійко вкоренилася й в ідіолекті молодшого покоління, хоча все ж інколи може замінюватися на **це**.

Зафіксовані варіанти числівникових форм зумовлені здебільшого фонетичними рисами середньополіських говірок. Зокрема, відзначаємо форми зі ствердінням **p** (*спод'н'іца була із трох і чоти́р'ох 'п'лок із кос'н'ікам'і у'с'ак'іх ц'в'е'то́у*), палаталізацією приголосних у числівниках з огляду на відсутність у говірці звука **n** (*т'реба два хварту'х'і / о'д'ін / 'в'іш'т'і / а д'руг'і / з мат'ер'йалу*), наявність закінчення **-ê** (*моло'ду зав'івайут дв'е шчас'л'ів'іе 'ж'онк'і; чолов'ек'і но'с'іл'і дв'е со'рочк'і / не'в'іш'іту за'прау'л'ал'і у'ш'т'ан'і / а 'в'іш'іту од'е'вал'і на'в'ерх на ш'т'ан'і*), часте функціонування форм числівників **штири, штирнацат** (*ш'тири' т'ік'і / два на'т'ік'і / 'с'оме пома'хайо; до ш'тир'нац'ат'і год рос'ла з бат'кам'і / а по'т'ом по'ієхала до 'баб'і з 'д'едом*)

Окремо варто звернути увагу на функціонування давньої, очевидно, ще з киеворуського періоду, форми числівника **обаі**, витвореної, імовірно, унаслідок контамінації збірного числівника **оба** та архаїчної форми нумератива **обон**: *і т'воі 'бат'ко / і моі 'бат'ко да о'байі стар'ік'і / 'кос'ат г'речку по вар'шечку да р'ікайт / йе́к б'ік'і; два 'йуріі да о'байі 'дур'ні / о'д'ін го'лодні / а д'руг'і хо'лодні* (про свята Юрія в травні та грудні).

Низку важливих морфологічних діалектних рис фіксуємо в царині дієслова. Дослідники відзначають одне з унікальних діалектних явищ, яке чітко вирізняє середньополіський арел, – наявність інфінітива із суфіксом **-т** як визначальну архаїчну морфологічну рису, яка, можливо, за походженням сягає супіна: *йе́к о'д'ет' о'д'ежу на'в'іворот / то 'можут зу'роч'ім / пр'іс'т'р'ек' на'к'інут / на'моу'к'і на'мов'ім // а л'уд'іна / йе'ка 'може шос' воро'ж'ім / то во'на накла'дає на'м'іс'н'е / шоб до і'й'е не' пр'іста'вал'і ц'і'йе у'рок'і да на'моу'к'і; ко'лі од'е'нут о'д'ежу на'в'іворот / то 'кажут / шо 'можут нау'роч'ім; м'ім 'голову не' можна у'с'ер'еду / бо 'буд'е бо'л'ет' голо'ва і у'д'е'вок 'будут 'с'ект'іса і в'іна'дат'косі; у'л'етку / йе́к іш'л'і жат / то од'е'вал'і ч'істу со'рочку*.

Диспалаталізація **t** в особових формах дієслова, передовсім у формі третьої особи однини та множини теперішнього часу, – одна з виразних морфологічних особливостей досліджуваної говірки, я і загалом середньополіських говірок північної Житомирщини: *у'н'і'д'ел'у у'ранці' ч'істу о'д'ежу од'е'вайут / бо бо'л'уд'е до 'церкв'і ідут // 'шапку в'ікор'іс'тов'айут у гос'по'дарств'і / йе́к н'ідси'найут пуд'к'очку 'йайца дл'а то'го / шоб була 'ц'ела 'шапка курча'н'ат // чолов'ек'і з'н'і'майут 'шапку / йе́к с'е'дайт 'ієс'т'і / 'кажут / шоб не' була 'т'ешча глу'ха; ко'л'есо во'дою к'рут'ім / а у'с'тун'і тоу'чут сук'но / да во'но 'роб'іца 'м'іцне*.

Водночас відзначаємо низку інших особливостей у царині дієслова, зокрема функціонування усічених форм дієслів у першій особі множини теперішнього часу: *да позб'ірайомса у йа'к'оі 'хат'і / да спо'вайом / тан'цуйом / в'іш'і'вайом*; збереження архаїчних (до дії йотової палаталізації) форм дієслова

в I особі однини теперішнього часу: *по са'дочку хо'д'у да на 'н'ебо гл'а'д'у*; переважане функціонування форми майбутнього часу недоконаного виду, яка, крім іншого, ще й позначена фонетичною діалектною рисою, що призвело до пом'якшення приголосих: *йак хо'д'іла / так і хо'д'ім'імеи / йак ро'б'іла / так і ро'б'ім'імеи / а н'е'в'єстка'н'ешк'і да н'ешк'і / а ти'буд'еш 'б'єжк'і да 'б'єжк'і*.

Морфолого-фонетичною діалектною рисою вважаємо наявність постпозиційної частки-постфікса **-ся** зі ствердінням консонанта (форми **-са, -с**): *'ж'онка т'р'еба / шоб хо'д'іла 'коло худ'об'і у'хустці' / бо не' 'буд'е н'і'чого в'е'с'т'іса у хл'е'вах // на ба'гату ку'ту деу'к'і ло'ж'ілі 'шапку пуд'голову / шоб пр'і'с'н'іца теі / за ко'го 'в'іід'еш 'замуж; ж'о'ноча со'рочка 'ш'іласа з л'а'ного полот'на з трох 'п'лок; йак'шо у'ранці' одор'в'ец'а 'гуз'ік / то 'буд'е непр'іятнос'т' іа'кас'; 'голову не' 'м'іл'і у'пон'ід'елок / бо не'буд'е ха'з'аїство в'е'с'т'іс*. Така риса визначає загальну тенденцію консонантизму в середньополіських говірках.

Безкатегорійність і незмінність прислівника не дає змоги відстежити варіативність морфологічних форм, водночас виявлено низку фонетико-словотвірних варіантів прислівників, усічені та суфіксальні форми деяких адвербіативів: *у мо'роз надво'р'є на 'мона у'д'ержац'а; і 'тутака / і 'тамака / скр'оз' 'доброму' добре тощо*.

Водночас важливою рисою в царині прислівника є прості форми компаративна та суперлатива з архаїчним суфіксом **-ей**: *йе́к 'ж'онка 'мала ўже ро'д'ім / то у спод'н'іци' рози'ч'єнала и'п'і'ку ч'і'гуз'іка / шоб б'іс'т'р'є'р'од'ім; 'ран'шеі на ва'с'ел'і: і спо'вал'і 'н'єс'н'у / оі'дон'у / 'дон'у / д'є т'во'їа ко'са / шо ма'халаса 'н'іжеі' по'йеса; у нас 'хустку 'найчас'т'єі зау'їазвал'і пуд 'бороду / ў моло'д'ічку і 'назад*.

Цікавою та різноплановою з огляду на фонетико-морфологічні особливості є система службових слів, у якій передовсім відзначаємо: 1) функціонування прийменників **зазо** (*в'он ішоу'с'л'едом 'зазо м'ноіу да шос' м'н'є гово'р'іу*), **пуд** (*го'ройу / пуд кру'тоіу 'жеу'ж'ік'і ш'куру мнут*); 2) побутування єднального сполучника **да** (*да 'с'єйом теі л'он / да 'пол'ом теі лон / да ба'ром теі л'он / да 'с'т'ел'ом теі л'он / да по'т'ом г'ру-з'ім на ма'ш'іні*); підрядного сполучника **коб** (*коб да ка'б'і да шоб пуд 'носом рос'л'і гр'і'б'і*), порівняльного сполучника **бі**, очевидно, як усіченого варіанта **нібі** (*а ти'та'к'і / ус'е 'роб'іш спрокво'ла / с'тотно / б'і т'воі 'бат'ко*).

З-поміж часток насамперед звертаємо увагу на заперечну частку **не**, яка в досліджуваній говірці має форми **не^a** та **на**: *на про'с'і / на мо'л'і / бо на дам; не^a ка'жи'н'і'кому / бо йа і са'ма не^a з'найу*. Водночас зауважимо, що система службових слів потребує докладного вивчення з огляду на її різноманітність на низку фонетичних варіантів, що може бути предметом окремої наукової розвідки.

Висновки з дослідження і перспективи наступних пошуків у цьому науковому напрямку. Отже, аналіз морфологічних особливостей говірки села Черевки Овруцького району Житомирської області дає підстави для таких висновків та узагальнень: 1) морфологічну систему будь-якого територіально-мовного утворення, зокрема й говірки, доцільно та перспективно досліджувати саме у зв'язному мовленні, тобто в діалектному тексті, адже саме в ньому такі риси проступають виразно, виявляють частоту свого функціонування, мають регулярний вияв, виразно виділяють досліджувану

територію (інколи навіть і говірку) із-поміж інших, демонструють взаємозв'язки з іншими говірками середньополіського діалекту, відображають загальні тенденції розвитку морфологічної діалектної системи, дають змогу виявити ступінь збереження морфологічних рис, виокремити визначальні, регулярно повторювані в мовленні представників старшого покоління особливості переважно в царині змінюваних частин мови; 2) зафіксовані морфологічні особливості здебільшого є архаїчними діалектними явищами, демонструють тяглість граматичної системи від найдавніших періодів до сьогодення, її стабільність упродовж тривалого часу та невіддатливості динамічним процесам, які відбуваються в мові; 3) значна частина морфологічних рис, наявних у говірці с. Черевки Овруцького (зараз Коростенського) району, зумовлена її фонетичними особливостями, що свідчить про взаємозв'язок різних структурних рівнів діалектного мовлення, у результаті чого виникає низка варіантних морфологічних форм із виразним фонетичним забарвленням; 4) проаналізовані морфологічні особливості підтверджують належність досліджуваної говірки до середньополіського етномовного континууму.

Перспективним вважаємо вивчення інших рівнів мовної системи в говірці, насамперед лексичного, який, як свідчать наведені уривки зв'язного мовлення та значний пласт діалектних тектів, записаний у говірці, зазнає значної динаміки, та фразеологічного, що уможливить створення комплексного системного дослідження говірки як репрезентанта поліської мови та культури, відображеної в говірковому слові.

Література:

1. Колесников А.О. Морфологія українських південнобессарабських говірок: генеза і динаміка. Ізмаїл: СМІЛ, 2015. 676 с.
2. Рябець Л.В. Діалектний текст – важливе навчальне джерело в курсі «Українська діалектологія». *Діалекти в синхронії та діахронії: текст як джерело лінгвістичних студій*. Київ, 2015. С. 332–336.
3. Ястремська Т.О. Динаміка діалектних явищ у тексті. *Діалекти в синхронії та діахронії: текст як джерело лінгвістичних студій*. Київ, 2015. С. 480–492.
4. Гриценко П.Ю. Інформаційний простір діалектного тексту. *Діалекти в синхронії та діахронії: текст як джерело лінгвістичних студій*. Київ, 2015. С. 100–118.
5. Колесник В.О. Дебалканізація болгарських переселенських говірок в Україні. Граматична система. Одеса: Астропринт, 2003. 231 с.
6. Дельюто М.С. Діалектна текстографія як прийом дослідження граматики переселенської говірки. *Діалекти в синхронії та діахронії: текст як джерело лінгвістичних студій*. Київ, 2015. С. 128–138.
7. Гриценко П.Ю. Тексти як джерело дослідження чорнобильських говірок. *Говірки Чорнобильської зони. Тексти*. К., 1996. С. 7–23.
8. Історія міст і сіл Української РСР. Житомирська область / Ред. кол. Чорнобривцева О.С. (голова редколегії), Булкін Г.П., Бутич І.Л., Василевський А.Ф., Вахбейт З.Д., Гудима Н.Г., Денисенко Г.І., Зайцев В.М., Іващенко О.М., Матяшук В.О., Москвін П.П., Новик М.К. (відп. секр. редкол.), Павлов О.О., Павловський А.А., Ремезов О.П. (заст. гол. ред.), Чекарев Л.М. Київ, 1973. 724 с.
9. Никончук М.В. Лексичний атлас Правобережного Полісся. Київ, 1994. 465 с.
10. Гримашевич Г.І. Фонетичні особливості говірки села Черевки Овруцького району Житомирської області. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія*. Вип. 56. 2022. С. 43–46.
11. Гримашевич Г.І. Діалектні тексти середньополіських говірок як джерело збереження морфологічних особливостей. *Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету. Філологічні науки*. Кам'янець-Подільський, 2019. Вип. 50. С. 41–44.
12. Никончук М.В. Середньополіський говір. *Українська мова: енциклопедія / НАН України, Ін-т мовознав. ім. О.О. Потебні, Ін-т укр. мови; редкол.: В.М. Русанівський [та ін.]*. Вид. 2-ге, випр. і допов. Київ: Вид-во «Українська енциклопедія» ім. М.П. Бажана, 2004. С. 581.

Hrymashevych H. Morphological features of the Middle Polish dialect of the village Cherevky of Ovrutsky district, Zhytomyr region

Summary. The article focuses on the importance of the study of speech morphological features in dialect texts, which demonstrate the integrity of both the smallest territorial-linguistic formation and broader speech associations not only at the grammatical, but also at other linguistic levels. The morphological system of the Middle Polish dialect of the village Cherevky of the Ovrutskyi (now Korostenskyi) district of the Zhytomyr region was analyzed, it was recorded in samples of coherent folk speech, recorded from representatives of the older generation, indigenous residents of the studied settlement.

A significant volume of actual colloquial material made it possible to identify the frequency, regularity and peculiarities of the functioning of morphological linguistic phenomena in the domain of nominal morphology (noun, adjective, pronoun, numeral), where many mostly archaic grammatical features have been preserved, some of which are due to the phonetic features of the colloquial under study as a representative of Middle Polish ethnolinguistic continuum, as well as in the verb and adverb system. In the nominal parts of speech the peculiarities of noun inflection are analyzed, the presence, on the one hand, of full uncontracted forms of adjectives, pronouns (adjective), ordinal numerals, and on the other hand, the functioning of truncated forms of the indicated parts of speech in the nominative case of the masculine singular, prepositional-pronoun constructions without affixed sound, etc.

A distinct feature in the field of verbs is the presence of the infinitive with the suffix -t, as well as the prevalence in the speech of the Polishchuks the future tense form of the imperfect tense, which, in addition to everything, also has a number of phonetic features. At the same time, specific formations in the service parts of the language were revealed. The conducted study of the morphological system of the dialect confirms the constancy in the functioning of dialectal morphological features, which are characteristic of other Middle Polish dialects of the north of the Zhytomyr region.

Key words: dialect text, morphological features, Middle Polish dialect, morphological system.